ve't-taġrîb ḫilâle merḥale beyne'l-ḥarbeyni'l-ᶜâlemiyyeteyn 1920-1949, Meᶜâlimü târîḫi'l-İslâmi'l-muᶜâṣır, Mine'l-yeḳaẓa ile'ṣ-ṣaḥve ḫilâle'l-merḥale min 1933-1988. **6. Mevsûatü târîhi'ṣ-ṣıhâfeti'l-İslâmiyye hilâle'l-karni'r-râbiᶜ aşer el-hicrî min 1301-1400/1884-1980:** *eṣ-Ṣıḥâfetü's-siyâsiyye fî Mıṣr münẕü neşᵓetihâ ile'l-ḥarbi'l-ᶜalemiyyeti'ṯ-ṯânive* (Kahire 1962), *eṣ-Ṣıḥâfe ve'l-aḳlâmü'l-mesmûme* (Kahire 1400/1980), *Teṭavvuru'ṣ-ṣıḥâfeti'l-ᶜArabiyye fî Mıṣr* (Kahire, ts.), *Târîḫu'ṣ-ṣıḥâfeti'l-İslâmiyye* (I-II, Kahire, ts.). **7. Mevsûatü'l-karni'l-hâmis aşer el-hicrî:** *el-Ḳarnü'l-ḫâmis ᶜaşer ḳaḍâyâhü ve teḥaddiyâtühû, İṯârun İslâmî li'l-fikri'l-muᶜâṣır* (Beyrut 1980), *Meᶜâlimü't-târîḫi'l-İslâmî el-muᶜâṣır* (Kahire 1981), *Müşkilâtü'l-ᶜaṣr ve ḳaḍâye'l-fikr* (Beyrut 1981), *Nevâbiġu'l-İslâm* (Kahire 1983), *Taṣḥîḥu'l-mefâhîm fî ḍavᵓi'l-Kitâb ve's-Sünne* (Kahire 1983), *İᶜâdetü'n-naẓar fî kitâbâti'l-ᶜaṣriyyîn fî ḍavᵓi'l-İslâm* (Kahire 1985), *eṣ-Ṣübühât ve'l-aḫṭâᵓü'ṣ-ṣâᵓiᶜa* (Kahire 1995), *el-Meddü'l-İslâmî* (Kahire, ts.), *eṣ-Ṣahvetü'l-İslâmiyye.* **8. Meâlimü't-târîhi'l-İslâmî el-muâsır:** *el-İslâm ve'l-ġarb* (Beyrut 1982), *el-İslâm ve ḥareketü't-târîḫ, el-ᶜÂlemü'l-İslâmî ve'l-istiᶜmârü's-siyâsî ve'l-ictimâᶜî ve'ṣ-ṣeḳāfî, el-ᶜUrûbe ve'l-İslâm, el-Vaḥdetü'l-İslâmiyye ve ᶜavdetü'l-ḫilâfe, Ḥarîṭatü'l-İslâmi'l-muᶜâṣır, Mıṣrü'l-ᶜArabiyyetü'l-İslâmiyye.* **9. Meâlimü't-târîhi'l-İslâmiyye:** *el-Muᵓâmera ᶜale'l-İslâm* (Kahire 1977), *Târîḫu'l-İslâm fî müvâceheti't-teḥaddiyât* (Kahire 1989), *el-Müḫaṭṭaṭâtü'ṭ-Ṭalmûdiyye ve'ṣ-Ṣahyûniyye fî ġazvi'l-fikri'l-İslâmî, Muḳaddimetü'l-menâhic, Mine't-tebeᶜiyye ile'l-aṣâle fî mecâli't-taᶜlîm ve'l-ḳānûn ve'l-luġa, Elfü milyûn müslim fî müvâceheti'l-aḫṭâr ve't-teḥaddiyât, Ḥareketü'l-yeḳaẓati'l-İslâmiyye fî müvâceheti'l-istiᶜmâr ve't-taġrîb ve'ş-şuᶜûbiyye.* Cündî'nin *Mevsûᶜatü't-teᵓṣîli'l-İslâmî min suḳūti'l-ḫilâfe ilâ mevlidi'ṣ-ṣaḥve* (I-IV, Kahire, ts.) ve *Maᶜlemetü'l-İslâm* (Kahire 1980, iki ve dört cilt halinde basılan bu eserde 100 kavram ele alınmıştır) adlı iki eseri daha vardır (eserleri için ayrıca bk. Hasan b. Ahmed Yahyâ el-Mes'ûdî, bibl.).

Enver el-Cündî, Robert Jackson'ın Hasan el-Bennâ hakkında yazdığı eseri *Ḥasan el-Bennâ er-racülü'l-Ḳurᵓânî* adıyla tercüme etmiş (Kahire 1977), kendisi de *Ḥasan el-Bennâ: ed-Dâᶜiyetü'l-imâm ve'l-müceddidü'ş-şehîd* adlı bir eser yazmış (Beyrut 1978), *el-İslâm ᶜalâ meşârifi'l-ḳarni'l-ḫâmise ᶜaşer* adlı kendi kitabını İbrahim Sarmış *Tarih Boyunca Emperyalizmin Saldırıları Karşısında İslâm* adıyla Türkçe'ye tercüme etmiştir (İstanbul 1985). Enver el-Cündî'nin kaleme aldığı terâcim ve monografilerden *Şemâᵓilü'r-Resûl ve şaḫṣiyyetühü'l-insâniyye* (Kahire 1948), *el-Aᶜlâmü'l-elf* (Kahire 1957), *Aᶜlâm ve aṣḥâbü'l-aḳlâm* (Kahire 1968), *Terâcimü aᶜlâmi'l-muᶜâṣırîn* (Kahire 1970), *Aᶜlâmü'd-daᶜve ve'l-fikr* (Kahire 1981), *Sümûmü'l-istişrâḳ ve'l-müsteşriḳîn* (Beyrut 1405) adlı eserleri kaydedilebilir. Cündî eserlerinde kaynak göstermemesi, kitaplarını gazeteci üslûbuyla kaleme alması ve bazı eserlerini farklı adla tekrar neşretmesi bakımından eleştirilmiştir.

Enver el-Cündî hakkında İrfan Ahmed en-Nedvî (*Müsâhemetü Enver el-Cündî fi'l-edebi'l-'Arabî el-mu'âsır*, 1423/2002, Câmia Milliye İslâmiye, Aligarh), Ebû Bekir Muhammed (*Enver el-Cündî ennâḳıdü'l-muḳāvim li-muḥâvelâti't-taġrîb fi'l-edebi'l-ᶜArabî el-ḥadîṯ*, 2005, University of Calicut, Kerela [Hindistan]) ve Senîr Abdurrahman Abduh (*Enver el-Cündî ve ârâ'ühü'l-kelâmiyye*, 1428, Câmiatü'l-Ezher külliyyetü'd-dirâsâti'l-İslâmiyye, Kahire) gibi araştırmacılar tarafından doktora, Muhammed Reşdân el-Usaymî (*el-Edebü'l-İslâmî ve naḳdühû ᶜinde Enver el-Cündî*, 1426, Câmiatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye, Riyad), Fazl Yûnus Halîl Suayfân (*Enver el-Cündî ve mevḳıfühû mine'l-fikri'l-ġarbî el-vâfid*, 1427/2006, el-Câmiatü'l-İslâmiyye, Gazze), Ömer es-Seyyid Ebû Selâme (*Enver el-Cündî ve cühûdühû fi'd-difâᶜ ᶜani'l-İslâm żidde'l-istişrâḳ ve't-taġrîb*, 1427, Câmiatü'l-Ezher külliyyetü'd-da'veti'l-İslâmiyye, Kahire), Muhammed Ahmed Bahît Abdürabbih (*Cühûdü Enver el-Cündî fî tecdîdi'l-fikri'l-İslâmî*, 1428, Câmiatü'l-Ezher külliyyetü'd-dirâsâti'l-İslâmiyye, Kahire) ve Hasan b. Ahmed Yahyâ el-Mes'ûdî (*Cühûdü Enver el-Cündî fi'd-difâᶜ ᶜani'l-İslâm*, 1429/2008 , Câmiatü Ümmi'l-kurâ, Mekke) tarafından da yüksek lisans çalışmaları yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Enver el-Cündî, *el-Fikrü'l-ġarbî*, Küveyt 1407/1987, Giriş, s. 3; a.mlf., *Maᶜlemetü'l-İslâm*, Kahire 1411/1991, s. 638-642; a.mlf., *Şehâdetü'l-ᶜaṣr ve't-târîḫ ḥamsûne ᶜâmen ᶜalâ ṭarîḳi'd-daᶜveti'l-İslâmiyye*, Cidde 1412/1992, s. 29-31, 109, 181; a.mlf., *el-İslâm fî ᶜayni'l-ḥaṭar*, Kahire 1434/2013, Abdullah Akîl'in önsözü, s. 3-8; a.mlf., *Muḥâkemetü fikri Ṭâhâ Ḥüseyin*, Kahire, ts. (Dârü'l-i'tisâm), s. 10; Muhammed el-Meczûb, *'Ulemâᵓ ve müfekkirûn ᶜaraftühüm*, Kahire 1992, II, 45-59; Hassan Abdülmennân, *Mevsûᶜatü'l-maṭbûᶜâti'l-ᶜArabiyye*, Amman 2005, s. 81-82; Fazl Yûnus Halîl Suayfân, *Enver el-Cündî ve mevḳıfühû mine'l-fikri'l-ġarbî el-vâfid* (yüksek lisans tezi, 1427/2006), el-Câmiatü'l-İslâmiyye İmâdetü'd-dirâsâti'l-ulyâ Külliyyetü usûli'd-dîn kısmü'l-akîde ve'l-mezâhibi'l-muâsıra [Gazze], s. 29-32, 38-54, 276-278; Hasan b. Ahmed Yahyâ el-Mes'ûdî, *Cühûdü Enver el-Cündî fi'd-difâᶜ ᶜani'l-İslâm* (yüksek lisans tezi, 1429/2008), Câmiatü Ümmi'l-kurâ Külliyyetü'd-da've ve usûli'd-dîn kısmü'l-akîde, s. 31-37, 41-42, 43-55, 69-71; M. Sâlih Avad, "Vedâᶜan li-faḳîdi'l-fikri'l-İslâmî", *el-Vaᶜyü'l-İslâmî*, sy. 438, Küveyt 1423/2002, s. 12-13; İsmâil el-Fahrânî, "Enver el-Cündî: ʿİlm ve ḫuluḳ", *el-Ehrâm*, sy. 126, Kahire 1423/2003.

MEHMET EMİN YAĞCI

CÜNDÎ, Muhammed Selîm

(محمّد سليم الجندي)

Muhammed Selîm
b. Muhammed Takıyyiddîn
b. Muhammed Selîm el-Cündî
(1881-1955)

Arap dili ve edebiyatı âlimi, şair ve tarihçi.

Suriye'nin kuzeybatısındaki Maarretünnu'mân şehrinde doğdu. Nesebinin Resûlullah'ın amcası Abbas b. Abdülmuttalib'e dayandığı kaydedilir. İlk eğitimini Maarretünnu'mân âlimlerinden aldı. 1893'te girdiği dört yıllık rüşdiyeyi iki yılda bitirdi. Maarretünnu'mân'daki ulucamide Sâlih b. Ramazân'dan nahiv, oğlu Muhammed Sâlih'ten Şâfiî fıkhı ve nahiv, Hasan b. Ahmed el-Matar el-Maarrî'den Kur'an ve tecvid okudu. Nahiv, mantık, ferâiz, akaid ve Şâfiî fıkhına dair bazı klasik metinleri ezberledi. 1901'de babasıyla birlikte Dımaşk'a gittiler ve orada yerleştiler. O dönemde fetva ve kadılık kurumlarında Hanefî mezhebi esas alındığından Cündî de Hanefî fıkhı okudu. İleride Suriye Devleti'nin genel müftülüğünü yapacak olan Muhammed Atallah el-Kesm ve onun halefi Muhammed Şükrî el-Üstüvânî, Abdülkādir Bedrân, Bedreddin el-Hasenî, Bahâeddîn el-Efgānî'den fıkıh ve nahiv başta olmak üzere çeşitli dersler aldı. Ayrıca Hüseyin İbnü'ş-Şâş'tan belâgat ve mantık okudu. Belirli bir seviyede yetiştikten sonra kendisi de 1914 yılına kadar evinde sarf, nahiv ve mantık dersleri verdi. Bu tarihte babasının vefatı üzerine aile fertleriyle ilgilenmesi, dizanteri hastalığına yakalanması ve I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla konulan ağır vergilerle uğraşması yüzünden öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı.

1918 yılına kadar hiçbir resmî görev almayan Cündî, aynı yıl bölgeyi ele geçiren İngiliz ve Arap güçlerinin kurduğu askerî

Muhammed Selîm el-Cündî

hükümetin Dîvânü'r-resâil'inde inşâ kâtibi, ardından mümeyyiz olarak görevlendirildi. 1920'de Fransızlar'ın bölgeyi işgal etmesinden sonra oluşturulan hükümet divanında Arapça bölümü kâtiplerinin başkanlığına getirildi ve 1924 yılına kadar bu görevde kaldı. 1921'de arkadaşlarıyla birlikte er-Râbıtatü'l-edebiyye adlı bir cemiyet kurdu. 1924-1940 yıllarında Dımaşk'ta Anber Mektebi, Layîk (daha sonra Şehîd Bâsilü'l-Esed) Enstitüsü ve Cem'iyyetü'l-ulemâ Mektebi'nde Arap edebiyatı dersleri verdi.

1922'de el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Arabî'ye (Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye) üye seçildi. 1930'da açılan ve Suriye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin çekirdeğini oluşturan Yüksek Edebiyat Okulu'nda Arap grameri, belâgat ve hitabet okuttu, ardından bu okulun müdürlüğüne getirildi. Anber Mektebi'nden 1940 yılında emekliye ayrıldı. 1942'de Dımaşk'ta kurulan Şeriat Yüksek Okulu'nun kurucu heyetine üye ve okula sekreter seçildi, daha sonra müfettiş olarak tayin edildi. Üst sınıflarda Arap edebiyatı dersleri verdi, 1944'te okula müdür oldu, 1948'de yaşlılığını ileri sürüp görevinden ayrıldı. Ali Tantâvî, Enver el-Attâr, Saîd el-Efgānî, Zekî el-Mehâsinî, Muhammed Mübârek ve Cemîl Sultân onun önde gelen talebelerindendir. Suriye hükümeti 1941 yılında kendisine devlet takdir ödülü verdi. 24 Ekim 1955 tarihinde Dımaşk'ta vefat etti ve Dahdâh Mezarlığı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Işlâḥu'l-fâsid min Luġati'l-cerâ'id* (Dımaşk 1343/1925). İbrâhim el-Yâzicî'nin *Luġatü'l-cerâ'id (Tenbîhât ʿalâ luġati'l-cerâ'id)* adlı kitabındaki hatalara dair olup yazarın *Cerîdetü'l-feyḥâ' ed-Dımaşḳıyye* dergisinde 1924'te yayımlanan makalelerinden oluşmaktadır. **2.** *Târîḫu Maʿarretinnuʿmân* (I-II, nşr. Ömer Rızâ Kehhâle, Dımaşk 1383/1963, 1965, 1994). Giriş bölümünde kendi hayatını da anlatan müellif eserde şehrin eski ve yeni durumunu çeşitli yönlerden ele almaktadır. **3.** *el-Câmiʿ fî aḫbâri Ebi'l-ʿAlâ' el-Maʿarrî ve âs̱ârih* (I-III, Dımaşk 1382-86/1962-66; Beyrut 1992). **4.** *ʿUddetü'l-edîb* (Dımaşk 1345/1926, Muhammed ed-Dâvûdî ile birlikte). Edebî nesir ve şiir örnekleri içeren bir ders kitabıdır. **5.** *ʿUmdetü'l-edîb.* Edipler biyografisi dizisidir. Bu diziden *ʿAbdullāh b. el-Muḳaffaʿ* (Dımaşk 1300, 1355), *ʿAlî b. Ebî Ṭâlib* (Dımaşk 1360/1941), *İmruʾü'l-Ḳays, ḥayâtühû, şiʿruh* (Beyrut 1987) adlı eserler yayımlanmıştır. **6.** *Kelimâtü efâḍıli'ş-Şâm bi-münâsebeti iḫtifâli'l-Câmiʿati's-Sûriyye bi-z̤ikre'l-erbaʿîne lehû* (Dımaşk 1968). Cündî, ayrıca Câhiliye döneminden itibaren gelen pek çok edip ve şairle ilgili bilgiler içeren *Kitâbü'ṭ-Ṭuraf* ve *Kitâbü'l-Müstaẓhar* gibi ders kitaplarını hazırlayan heyet içinde yer almış, Ebü'l-Alâ el-Maarrî'nin *Risâletü'l-melâ'ike* (Dımaşk 1944; Beyrut 1981, 1992) ve Ebû Osman Saîd b. Hârûn el-Üşnândânî'nin *Meʿâni'ş-şiʿr* (Dımaşk 1340/1922, müşterek) adlı eserlerini de yayımlamıştır. Kaynaklarda Cündî'nin edebiyat alanında henüz yayımlanmamış birçok eseri zikredilmektedir. Bunlardan bir kısmının çeşitli dergilerde makaleler halinde neşredildiği anlaşılmaktadır (Muhammed Selîm el-Cündî, I, 17-27; Besme Bedî' Rahîm, s. 81-82, 101-108).

Cündî'nin *Cerîdetü'l-feyḥâ' ed-Dımaşḳıyye, Cerîdetü'l-muḳtebes, Mecelletü Dımaşḳ, Mecelletü'l-edîb, Mecelletü'l-evḳāfi'l-İslâmiyye, Mecelletü'l-ḥadîs̱, Mecelletü'l-Mecmaʿi'l-ʿilmiyyi'l-ʿArabî, Mecelletü'r-Râbıṭati'l-edebiyye, Mecelletü't-temeddüni'l-İslâmî, Mecelletü'l-hilâli'l-Mışriyye, Mecelletü'l-ʿirfân* gibi dergilerde birçok makalesi çıkmıştır. Ayrıca Yûsuf el-Bedîî'nin *Evcü't-teḥarrî ʿan ḥays̱iyyeti Ebi'l-ʿAlâ' el-Maʿarrî* adlı kitabına (Dımaşk 1944) bir mukaddime yazmış, el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Arabî'nin 1944'te Ebü'l-Alâ el-Maarrî'nin anısına gerçekleştirdiği sempozyumda "Dînü Ebi'l-ʿAlâ'" adlı bir bildiri sunmuştur (*el-Mehrecânü'l-elfî li-Ebi'l-ʿAlâ' el-Maʿarrî*, Dımaşk 1364/1945, s. 280-292). Mütenebbî hakkında da "S̱eḳāfetü'l-Mütenebbî ve meṣâdiruhâ" adlı hacimli bir makale hazırlamıştır (*Muḥâḍarâtü'l-Mecmaʿi'l-ʿilmiyyi'l-ʿArabî*, Dımaşk 1373/ 1954, s. 290-417). Cündî'nin vefatının 40. yıl dönümü münasebetiyle düzenlenen törende Şam'ın ileri gelenlerinin yaptığı konuşmalar *Muḥammed Selîm el-Cündî* adlı kitapta yayımlanmış, Besme Bedî' Rahîm de *Muḥammed Selîm el-Cündî min aʿlâmi'l-ʿArabiyye* ismiyle bir monografi kaleme almıştır (Dımaşk 2011).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Selîm el-Cündî, *Târîḫu Maʿarretinnuʿmân* (nşr. Ömer Rızâ Kehhâle), Dımaşk 1994, I, 1-27; Serkîs, *Câmiʿu't-teṣânîfi'l-ḥadîṣe,* Kum 1313, I, 38; II, 19; Kehhâle, *Muʿcemü'l-mü'ellifîn,* X, 45-46; Edhem el-Cündî, *Aʿlâmü'l-edeb ve'l-fen,* Dımaşk 1958, II, 127-131; Saîd el-Efgānî, *Ḥâżıru'l-luġati'l-ʿArabiyye fi'ş-Şâm,* Kahire 1962, s. 62, 82-84, 87, 91, 98, 104-107, 120-123; Zâfir el-Kāsımî, *Mektebü ʿAnber,* Beyrut 1964, s. 51-53; Adnân el-Hatîb, *el-Mecmaʿu'l-ʿilmiyyü'l-ʿArabî – Mecmaʿu'l-luġati'l-ʿArabiyye bi-Dımaşḳ fî ḫamsîne ʿâmen,* Dımaşk 1969, Giriş; M. Kürd Ali, *Ḫıṭaṭü'ş-Şâm,* Dımaşk 1403/1983, VI, 68; Zirikli, *el-Aʿlâm* (Fethullah), VI, 148; Ali et-Tantâvî, *Ẕikreyât,* Cidde 1405/1985, I, 106, 117-118, 124, 126, 156-157; II, 29, 170; M. Mehdî Allâm, *el-Mecmaʿu'l-ʿilmiyyü'l-ʿArabî fî ḫamsîne ʿâmen,* Kahire 1406/1986, s. 11; M. Abdüllatîf Sâlih el-Ferfûr, *Aʿlâmü Dımaşḳ fi'l-ḳarni'r-râbiʿ ʿaşer el-hicrî,* Dımaşk 1408/1987, s. 250-251; M. Mutî' el-Hâfız, *Târîḫu ʿulemâ'i Dımaşḳ,* Dımaşk 1412/1991, II, 673; Kâmil Selmân el-Cübûrî, *Muʿcemü'l-üdebâ',* Beyrut 1424/2003, V, 337; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşlî, *Neşrü'l-cevâhir ve'd-dürer fî ʿulemâ'i'l-ḳarni'r-râbiʿ ʿaşer,* Beyrut 1427/2006, II, 1209-1212; Mâzin el-Mübârek, *Naḥviyyûn ḳudemâ' ve muḥdes̱ûn,* Dımaşk 1431/2010, s. 60-61; Besme Bedî' Rahîm, *Muḥammed Selîm el-Cündî min aʿlâmi'l-ʿArabiyye,* Dımaşk 2011, s. 81-82, 101-108, ayrıca bk. tür.yer.; M. Behcet el-Eserî, "Naẓra fî Işlâḥi'l-fâsid min Luġati'l-cerâ'id", *Luġatü'l-ʿArab,* XXXV, Bağdad 1926, s. 7-14; Abdülkādir el-Mağribî, "Işlâḥu'l-fâsid min Luġati'l-cerâ'id", *MMİADm.,* VI/2 (1344/1926), s. 84-85; M. Kürd Ali, "İḫtifâlü'l-Mecmaʿi'l-ʿilmiyyi'l-ʿArabî bi'stiḳbâli'l-üstâẕ Selîm el-Cündî ʿuẓven cedîden fîh", *a.e.,* VIII/12 (1347/1928), s. 713-719.

HARUN ABACI